

ЕКЗОТИЧНИЙ КОЛОРИТ ГІР У ШКІЛЬНІЙ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ «ТІНЕЙ ЗАБУТИХ ПРЕДКІВ» МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО

Актуальність дослідження. Дидактичний потенціал епічних творів Михайла Коцюбинського, зокрема, повісті-притчі «Тіні забутих предків» відразу привернули увагу дослідників. Справді, карпатські реалії, казкова мова гуцулів, коломийки, аркан і всілякі міфологічні та ритуальні приповідки яскраво й численно вплетені в сюжетне панно твору, інтерпретуються в оповідях про реалії та про міфічних істот гірського лісу, полонин, холодних озер і річок, а також найвищого масиву гір Карпат, Чорногори, саме до цього масиву належать Говерла та Піп-Іван.

Об'єктом розвідки є виховні аспекти зображення життя гуцулів на тлі Карпат в імпресіоністичній притчевій повісті Михайла Коцюбинського «Тіні забутих предків».

Предметом дослідження є Карпати як могутній виховний образ-символ у «Тінях забутих предків» Михайла Коцюбинського.

Мета статті передбачає розгляд Карпат як методичної альтернативи за повістю-притчею Михайла Коцюбинського «Тіні забутих предків», у специфіці уявлень про гори карпатських українців.

Стан досліджень. Є чимало ґрунтовних розвідок про повість-притчу «Тіні забутих предків» Михайла Коцюбинського, це, насамперед, стилістичні нюанси «Тіней забутих предків», персонажність, зокрема. Однак образність Карпат не надто широко позиціонована, радше фрагментарно. Йдеться про розвідки щодо розвитку модернізму В. Ткаченко [4], про подільський контекст і дисидентську парадигму І. Зелененької [1, с. 79; 2, с. 58; 3, с. 61], про окремі аспекти персонажності й образності Д. Кушнарєнко [6], С. Лютіної [7], Р. Піддубної [8].

Виклад основного матеріалу. Ми дослідили, що найчастіше імпресіоніст використовував у своєму творі ті образи-діалектизми, що

розкривають у контексті екзотичність життя гуцулів, глибину їхнього знання природи, а це все витворює неповторний образ Карпат. У межах шкільної освіти вельми складно пояснити учням місцеві слова, образи-номінації, що поширені в діалектах Карпат.

Тут потрібно створити й підготувати для кожного школяра словничок, де пояснити образи, згрупувавши їх на зразок – родинність, ландшафт, побут, міфологеми: «стариня» – батьки, «любас» – коханець; «денцівка» – сопілка з денцем, «тусок» – жаль, «царинка» – огорожена сіножать, «гоц» – каміння, «чугайстир» – лісний дух. Саме ці образи-номінації карпатських реалій та ряд інших назв мають багато ілюстрацій у творі, можуть сповільнювати читання, хоча сюжет вельми захопливий та повчальний: «... заскочила повінь, люті габи збили Марічку з ніг, кинули потім на гоц і понесли поміж скелів у долину...» [5, с. 44].

Чи не в першу чергу учні вловлюють образи–назви господарських реалій (тобівка, тайстра): «... упрілі чола ловили у себе блиск смертельного світла, що запалило мінливі вогні на дротяних запасках, на чересах та тобівках...» [5, с. 25]; образи зброї (бартка): «Вітер гострий як наточена бартка, бив йому в груди, його дихання в одно зливалось із диханням гір, і гордість обняла Іванову душу...» [5, с. 90]; образи-назви господарських і житлових споруд (кошара, вівчарня): «Опустіли кошари» [5, с. 67]; ландшафтні назви (копица): «Вилізу на копицу та й си подивлю на полонинку, а ти мені затримбітай...» [5, с. 88], назви форм свят (забава): «Забава трясла стінами хати та біла хвилями зойку в спокійне ложе мерця...» [5, с. 26].

Менш зрозумілими є образи власне етнографічні: назви одягу (запаска): «Мені неня купила нову запаску...» [5, с. 83]; назви прикрас: (заплітки): «Марічка теж вже ходила в заплітках, а се значити мало, що вона вже готова й віддатись...» [5, с. 85]; назви взуття (капчури): «Вони взувалися у постולי. Мені неня купила нову запаску...! постולי...! мережані капчури...» [5, с. 83]; назви страв (бринза): «Потому всі разом пили за здоров'я маржинки, гості набирали у бербениці бринзи та в мирності знову спускались в долини...» [5, с. 99];

Особливо складними, на наш погляд, є міфологічні образи: мольфар, арідник, щезник, нявка: «Юра – мольфар стояв по той бік вориння і дивився на неї...» [5, с. 110–111]. Цю складність у поясненнях можна пояснити паралельно до міфологічних образів у драмі-феєрії «Лісова пісня» Лесі Українки, адже там є Мавка, Перелесник, Той, що греблі рве, Той, що в скалі сидить, Потерчата, Злидні та ін. Світи карпатської та волинської міфологій абсолютно паралельні – не можна зачіпати світ природи споживацьким захланством.

Складними, але легко поясненими є образи-назви музичних інструментів, вони пробуджують інтерес до колориту Карпат, тут можна ілюструвати легко, використовуючи мультимедійні записи, зокрема, з екранізації повісті-притчі (фльоляра, трембіта, денцівка): «Наш Федір зробив си таку файну фльоляру та й як заграє...» [5, с. 104].

Окрема частина образів, що найбільше інтерпретує Карпати, це образи-назви ландшафтів: топонімічні образи (плай, сигла, кичера): «Ліси ще дихали холодками, гірські води шуміли по скоках, а плай радісно підіймався угору поміж воринням...» [5, с. 109]; гідронімічні образи (гоц, крутіж): «Зразу його тягло скочити з скелі у крутіж...» [5, с. 104]; образи-фаунізми (вуйко): «Униз западалися потоки, куди не ступала людська нога, де плекався тільки бурий ведмідь, страшний ворог маржини – «вуйко»...» [5, с. 90]; орнітоморфні образи (готури, каня): «... дико на тих лісових кладовищах, забутих богом і людьми, де лиш готури гутіли та вились гадюки...» [5, с. 90]; флористичні образи (афини): «Кучерява зелень гогозів і афин запустила своє коріння у глибінь моху, а зверху сипнула росою червоних та синіх ягід...» [5, с. 80]; образи явищ природи (габа): «Марічку несла річка, а люди дивилися, як крутять нею габи, чули крики й благання і не могли врятувати...» [5, с. 94]; календарні образи (первовік): «Із первовіку не було гір, лише вода... Така вода, гейби, море без берегів...» [5, с. 100]; фізико-хімічні образи (вугляр): «... де сохнуть великі круглі боханці будзу, повіває на ватага вітер, але не може прогнати зі стаї запах вугля, сиру і овечої вовни...» [5, с. 107]; образи

родинності (неня, неньо): «Мені неня купила нову запаску...» [5, с. 83]; образи почуттів та емоцій (пільма, файний, фудульна, плохий, студений): «Велику пізьму на нас має стариня наша» [5, с. 100].

Можемо пояснити, що Михайло Коцюбинський мав доволі чітке мистецьке й дослідницьке переконання в тому, що його фольклорні, етнографічні записи про світогляд гуцулів, про Карпати, про специфічні сили Чорногори своїм формуванням сягають найдавніших часів, отже, це вельми корисно – знати власне глибоке коріння. Автор не випадково демонструє постійне дотримання гуцулами прадавніх звичаїв. Варто наголосити, що це не архаїка, а неповторність мислення українців, те, чого нема в інших культурах.

Отже, Михайло Коцюбинський у своїй модерністській, імпресіоністській повісті-притчі «Тіні забутих предків» відобразив неповторні риси нашої культури, світогляду, мови, на прикладі життя верховинських гуцулів. Карпати, Гуцульщина постали такими перед читачами, якими її бачать гуцули-верховинці, унікальна етнічна група українців, яка здавна живе в Карпатах і вважає себе дітьми природи.

Література

1. Зелененька І. Образ Карпат у повісті «Тіні забутих предків» М. Коцюбинського та у поезії Т. Мельничука. *Наукові записки: До 140-річчя від Дня народження М. Коцюбинського*. Вінниця, 2005. С. 79–84.

2. Зелененька І. А. Образи української психоісторії в поезії дисидента Тараса Мельничука. *Історико-культурна спадщина Дніпровського Лівобережжя, Курського Посейм'я та Слобожанщини: минуле і сучасність: Матеріали Другої Міжнар. наук.-практ. конф., присв. 95-річчю обрання Павла Скоропадського гетьманом Української Держави*. Глухів-Ніжин, 2013. С. 58–60.

3. Зелененька І. Лірика дисидентів Василя Стуса й Тараса Мельничука як опозиція тоталітаризму. *Філологічний дискурс* : зб. наук. праць. Хмельницький, 2020. Вип. 10. С. 61–68.

4. Історія української літератури : навч.-метод. посіб. для підготовки до державної атестації студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» денної та заочної форми навчання / Авт.-упоряд.: Н. С. Поляруш та ін. Вінниця, 2017. 178 с.

5. Коцюбинський М. Тіні забутих предків: повість. URL: <https://litgazeta.com.ua/chytaty-onlayn/kocubinskij-mihajlo-tini-zabutih-predkiv/>

6. Кушнарєнко Д. Коломийка в повісті М. Коцюбинського «Тіні забутих предків». *Народна творчість та етнографія*. 1964. № 1.

7. Лютіна С. Іванове світове дерево. Міфопоетика повісті М. Коцюбинського «Тіні забутих предків». *Українська мова та література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2002. № 2.

8. Піддубна Р. «Тіні забутих предків» М. Коцюбинського: міфопоетика та ліро-епос. *Слово і час*. 1992. № 11.

Сулима Анастасія – студентка 3 курсу факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: українська імпресіоністична проза в методичній площині.

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, старший викладач Зеленька І. А.

Ольга Ткачук

**РОЗВИТОК ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ УЧНІВ
ПРИ ВИВЧЕННІ ЛІТЕРАТУРИ РІДНОГО КРАЮ
(З ДОСВІДУ РОБОТИ ВЧИТЕЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА
ЛІТЕРАТУРИ ПОГРЕБНЯКА ПЕТРА ЯКОВИЧА)**

Професія вчителя не лише одна з найпрестижніших, але й